

Нестерович Юліана Володимирівна*здобувач третього рівня вищої освіти,
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка***ХОТІВ ЛЕТІТИ І ВКЛЯК НА КОМІ ...”: КОНЦЕПТ “ЖИТТЯ”
В ПОЕТИЧНІЙ КАРТИНІ СВІТУ ОЛЕКСИ ВЛИЗЬКА**

Творчість Олексі Влизька є, без перебільшення, унікальним явищем в українській літературі 20–30-х років ХХ століття. У той час, коли в поезії і прозі більшості митців доби “розстріляного відродження” звучали мінорні нотки, навіяні передчуттям близької катастрофи, Венямін літературної сім’ї, як назвав Влизька М. Слабошпицький, оспівував життя, закликав не витратити намарне жодної миті юності, пірнати з головою в бурхливий океан любові і творчості. Улюблений розділовий знак поета – знак оклику, а найбільш уживані образи – серце і сонце.

М. Слабошпицький, аналізуючи відгуки критиків на першу збірку віршів О. Влизька “За всіх скажу”, зазначає: “Так, це, сказати б, дебют поетичного вундеркінда. Справді напродив свіжий голос, потужна енергетика, яскрава стилістика, висока літературна культура (на противагу легіонові тодішніх початківців од плуга й верстата) – все це Влизько ... Дзвінкий мажор поета зазвучав оглушливо контрастно проти монотонного мінору, який запанував тоді у віршах багатьох українських поетів” [2, с. 63–64].

О. Влизько поспішав жити й творити, наче передчував: у нього занадто мало часу. Не перешкодила ні фізична вада (Олекса з дитинства був глухим), ні епоха, у яку йому судилось народитися. Тож не дивно, що в поетичній картині світу митця особливе місце належить концепту “життя”.

У творчості Олексі Влизька лексико-семантичне поле концепту “життя” широке й багатовимірне. У його межах виокремлюємо п’ять лексико-семантичних груп: 1) життя як фізіологічний процес; 2) духовні виміри життя; 3) соціальні стосунки; 4) життя як філософська категорія; 5) природа як середовище життя.

Фізіологія є важливою складовою життя і здоров’я людини, тож закономірно, що вербалізаторами концепту “життя” в поезіях Олексі Влизька є лексеми *серце*, *кров*. Наприклад: “Куди іду, / куди несу / безмежне **серце** – / повне сонцем?” [1, с. 94]. “Вогню, вогню! – Надлюдської любові! / Хай **кров** кипить у грудях молодих!” [1, с. 42]. Образ серця у віршах митця часто є символом жаги до життя, творчого дерзання. Ліричний герой не лише сам прагне активної діяльності й поступу – він хоче запалити своїм натхненням увесь світ: “Якби можна помножити серця, / я помножив би тисячу раз! / І роздав би, роздав би, роздав би, / Як проміння моєї снаги, / Так що світ загорівся, і став би, / І розбив би старі береги!” [1, с. 33].

Життя в його духовному вимірі для ліричного героя Олексі Влизька – це радість, наснага, невгамовність, рух, творча активність, запал. Ліричний герой поезії “Романтикові” звертається до свого уявного співрозмовника зі словами: “Тривай, тривай, о мрійний брате! – / Покиньмо стуму і печаль! / З життям ще

довго треба грати / І нести серце на одчай!” [1, с. 36]. Життя – це неспокій, але неспокій творчий, конструктивний, а не деструктивний: “Гей, ти, серце, сонячно гаряче, / Гей, ти, серце, сонцем золоте, – / Від колиски невгамовна вдача / Оселилась з нами і росте!” [1, с. 41]. Як бачимо, автор використовує вербалізатор *серце* і тоді, коли йдеться не про фізіологічну, а про духовну природу людини. Таким чином, цей образ набуває значення символу і стає суголосним із творчим поривом, запалом. Життя виявляється в постійному русі, діяльності: “Нам треба пісні – бурі, грому, / Нам треба – бомбами слова! / Ні слова, – хто там? – про утому, / У кого скніє голова!” [1, с. 55]. Навіть Україну в поезії “Гесіод” О. Влизько описує як молоду, натхненну і творчу дівчину: “І щасна сонцем, / на чорнозем / виходиш юнню поколінь / зросити лірикою / прозу / перебороти / сон і лін” [1, с. 212].

Ліричний герой не протиставляє себе соціуму, він є його частинкою, готовий дарувати іншим людям свою любов і допомогу: “І птах вогненний, облітаю серцем / По всіх світах, – над людом простягаю / Безмежні крила. – Хай приходять / Під їх покрови. – Як не знайдуть раю, / То знайдуть пекло молодих обіймів, / Вселюдських, сильних, що під ними злоба / Згорить на попіл” [1, с. 42]. Постійне використання епітафему допомагає ще виразніше підкреслити нероздільну єдність ліричного героя і його сучасників. Такий мотив нечасто можна виокремити у творчості митців, адже вони зазвичай є індивідуалістами і радше протиставляють себе соціуму, який, на їхній погляд, не здатний їх прийняти і зрозуміти, аніж готові обійняти палкими, аж пекельними, обіймами, які спопеляють злобу. Символом майбутнього є діти, які повні запалу вести активне творче (у широкому розумінні слова) життя, змінювати світ на краще: “А рядом (слава юнакові!), / Як сонця, повно дітвори. / Здіймають руки догори / Завжди напоготові” [1, с. 49].

Життя буває в середовищі природи, частинкою якої є сама людина. Це підкреслюють такі вербалізатори концепту “життя”, як *сонце, світло, тепло, хміль, весна, планета, море, Земля* тощо. Наведемо кілька прикладів їхньої експлікації в поезіях О. Влизька: “Дивіться тихо з-під паркання / На наше **сонце**, нашу путь!” [1, с. 35]; “Ще сіє вітер снігом крізь сита, / А тут, дивись, як **тепло** юнакові!” [1, с. 49]; “А ти махнув на “сірий” будень, – / Сидиш із **Фебом** в небесах!” [1, с. 54]; “В’ється **хміль**, і **серце хмелем** бродить” [1, с. 66]. Ліричний герой поезії “За всіх скажу” настільки любить життя, що хоче наділити ним інші планети: “Так! Ми ростем! Ростем! / На цій землі тепер ми всі поети! / Тож скоро, мабуть, грімно понесем / Запал повстань на всі планети!” [1, с. 63]. У той час рідна Земля вагітна життям: “Знову в патоці / вечір зника, / знову в патосі / пристрасть губ, / і по м’язах / суне снага / соку / в земний / вагітний пуп” [1, с. 123]. Людину ліричний герой О. Влизька порівнює із човном, який плине по бурхливому морі, що уособлює життя.

Чимало лексико-семантичних смислів концепту актуалізуються в межах філософської площини. Так, ліричний герой поезії “Романтикові” закликає “приймати життя без заперечень”, адже з ним “і логіка, і час” [1, с. 36]. Найкраща пора життя – молодість. Молодість асоціюється із самим життям. Ліричний

герой поезії “Жовтень” порівнює перспективи, які несе новий день, із завзяттям і готовністю до праці, творчості, які має він і його ровесники: *“День такий гарячий, сонцеокий – / День, як ми, зухвало молодий!”* [1, с. 38]; *“Скільки в нас одчайного буяння, / Молодечтва буйного принад!”* [1, с. 38]. Важливою складовою життя для ліричного героя О. Влизька постає воля, яка є найбільшим багатством у світі: *“На плантацію вивів і сказав: / – “Стоп! / Ельдорадо тут! Кожний з вас – холоп! / А хто тікатиме, – куля в лоб!” / І подумали люди: “Це тут? Ба ні, – / ми несли Ельдорадо на своїй спині”* [1, с. 167].

У поетичній картині світу О. Влизька концепт “життя” найчастіше представлений позитивними смислами, проте ліричний герой усвідомлює, що, на жаль, воно часто супроводжується стражданням. Один із прикладів останнього – нещасливе кохання: *“Губи твої, / Очі твої, – / темна гнітюча краса! / Вони не мої, / вони нічий, / в них спека пустель не вгаса! ...”* [1, с. 101]. Ліричний герой поезій О. Влизька усвідомлює скінченність життя, внаслідок чого в поетичній картині світу митця виникає низка антитез: *життя – смерть, весна – осінь, нове – старе, свято – будень* тощо.

Варто зазначити: якщо в ранніх поезіях, зокрема у віршах збірки “За всіх скажу”, поет щиро вірить у те, що проживе щасливе, довге, сповнене пригод і творчості життя, то згодом ці візії стають дещо похмурішими, наче вдаваними. У деяких поезіях відчувається нещирість. Наприклад: *“І не згину, не випаду з ока / Стозалізного! Бачите ж, як / Наливаюся зоряним соком / І стремлю, бо ніде не заляк!”* [1, с. 197]. Останні рядки повторююся в тексті поезії двічі. Здається, ліричний герой намагається переконати не стільки читача, скільки себе в тому, що його чекає світле майбутнє. У цитованих рядках звучить не світле передчуття радісного життя, а бажання з усіх сил втриматись за нього, як і в наступному уривку: *“...Занімій, / Поневіро! – Я в себе вдома / У країні й годині своїй”* [1, с. 196]. Як це контрастує з вітаїстично-захопленим *“Якби можна помножити серця, / Я помножив би тисячу раз!”* [1, с. 33] Але схожі зміни в поетичному дискурсі Олекси Влизька є закономірними з огляду на реалії тридцятих років. Олекса Влизько мріяв жити, творити, летіти, та, на жаль, “вкляк на комі” на двадцять сьомому році життя.

Отже, лексико-семантичне поле концепту “життя” у творчості Олекси Влизька представлене щонайменше п’ятьма лексико-семантичними групами, концептуальні смисли яких актуалізуються низкою вербалізаторів: 1) фізіологічні процеси (*серце, кров*); 2) духовний світ людини (*радість, наснага, невгамовність, рух, активність, творчість, слово, запал*); 3) соціальні стосунки (*приятель до людей, діти як символ майбутнього*); 4) філософські категорії (*логіка, час, молодість, сучасність, свято, воля, страждання*); 5) світ природи (*сонце, світло, Феб, планета, хміль, весна, Земля, море, річки*).

ЛІТЕРАТУРА

1. Влизько О. Вибрані поезії. Київ : Радянський письменник, 1963. 242 с.
2. Слабошпицький М. Венямін літературної сім’ї. Олекса Визько та інші. Київ : Ярославів Вал, 2008. 288 с.